

HAL
open science

Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje)

Eliana Magnani, Gergely Kiss

► To cite this version:

Eliana Magnani, Gergely Kiss. Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje). *Egyháztörténeti Szemle*, 2007, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, pp.41-71. halshs-03505448

HAL Id: halshs-03505448

<https://shs.hal.science/halshs-03505448>

Submitted on 30 Dec 2021

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

8.
évfolyam
1. szám
A. D.
MMVII

Eliana Magnani: Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint- Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje)

Eredetileg megjelent: *Provence Historique*, t. 54. fasc. 215.
2004. 3-26. p. Fordította:
Kiss Gergely.

1091-ben, közvetlenül horvátországi hadjárata után alapította meg I. László király a somogyvári apátságot. A monostort Szent Péter és Pál, valamint Szent Egyed, a languedoc-i Saint Gilles du Gard apátsága védőszentjének tiszteletére szentelték fel, és a király ez utóbbi alá rendelte az új alapítást.

E magyar királyi apátság Szent Egyed monostorához kapcsolása jól mutatja a languedoc-i apátság kisugárzásának körét a 11. század végén; Saint-Gilles du Gard ugyanis egyszerre volt jelentős zarándokút-vonal-központ a Mediterraneum észak-keleti részéből Rómába, Jeruzsálembe, Santiago de Compostella-ba vezető folyami, tengeri és szárazföldi utak metszéspontjában, és ugyanakkor a toulouse-i grófok hatalmának hídfőállása is volt Provence határán. A 12. század elején „Magyarországi Szent Egyed” (Saint-Gilles de Hongrie) – ahogy a saint-gilles-i szerzetesek Somogyvárt nevezték – egy olyan kolostori hálózat élén állt, amely Aragóniától Lombardiáig terjedt.

A Karoling korszaktól kiépülő alárendelt kolostor-hálózat (*obedientia*) regionális jellegű, akárcsak a monostorok többségénél. ¹ [1] Az apátságnak alárendelt szerzetesi közösségek jórészt a nîmes-i és a vele szomszédos püspökségek területén helyezkednek el a Rhône két partján. Ennek ellenére – akárcsak Somogyvár – távolabbi monostorok és perjelségek is bekerültek a 11. század végén a Saint-Gilles-nek alárendelt intézmények körébe. Tekintettel arra, hogy Saint-Gilles nem tartozott a reform-kolostorok közé – szemben a marseilles-i Szent Viktor vagy Cluny apátságával – kapcsolatrendszerének Dél-Franciaországon túlmutató kiterjedtsége a Szent Egyed sírját felkereső zarándoklatok fejlődésének köszönhető. A szerzetesek ugyanis e szentből, akinek pontos kiléte, történeti hitelessége iránt kétségek merülnek fel, olyan

¹[1] FONSECA, C. D.: Typologie des réseaux monastiques et canoniaux des origines au XIIe siècle. In: Naissance et fonctionnement des réseaux monastiques et canoniaux. Actes du premier Colloque International du C.E.R.C.O.M., Saint-Étienne, 16-18 septembre 1985. Saint-Étienne, 1991. 11-20. p.

jelentékeny közbenjáró alakot formáltak, akinek kultusza Észak-Franciaországtól egészen a Német-római Birodalomig elterjedt.²[2]

Ahhoz, hogy megismerhessük Saint-Gilles kolostorhálózatának kiépülését és működését, az apátság történetét, valamint az egyházi és világi földesúri hatalmasságokkal való kapcsolatait, helyzetét kell vallatóra fognunk.

Saint-Gilles és az önállóság buktatói

A Saint-Gilles apátságára vonatkozó források közös jellemzője – függetlenül attól, hogy 9., 12. századi, interpolált vagy hiteles forrásokról van-e szó – az, hogy a monostor önállóságának védelmében keletkeztek, mivel az intézmény mindig is segítségre szorult a nîmes-i püspökök, a toulouse-i grófok és Cluny apátságának hatalmi törekvéseivel szemben.³[3]

A monostor létrejötté egy korábban a Flavia-völgyben, a Petit-Rhône mellett Szent Péter tiszteletére emelt szentélyhez kapcsolódik, amelyet első alkalommal 814-ben említenek a nîmes-i egyházhoz tartozó *cella*-ként.⁴[4] Ezzel szemben VIII. János pápa egy 879-es levele szerint a monostort nem sokkal korábban a pápa szerezte meg, és az Apostoli Szék közvetlen fennhatósága alá rendelte. ⁵ [5] Egy olyan vidéken, ahol a Karoling hagyomány szerint a monostorok püspöki joghatóság alatt álltak, Saint-Gilles kivételt képezett. Nem meglepő tehát, hogy a 11. századig a nîmes-i püspökök jogigénye gyakorta adott okot összetűzésekre.⁶[6]

²[2] Szent Egyed kultuszának elterjedésére ld. újabban: CORBET, P.: La diffusion du culte de saint Gilles au Moyen Âge (Champagne, Lorraine, Nord de la Bourgogne). *Annales de l'Est* 32 (1980) (továbbiakban: CORBET, 1980.) 15-18. p.; GIRAULT, P.-G.: Observations sur le culte de saint Gilles dans le Midi. In: Hagiographie et culte des saints en France méridionale (XIIIe-XVe siècles). *Cahiers de Fanjeaux* 37 (2002), 432-454. p.; továbbá VULLIEZ, Ch.: Orléans, saint Gilles et la légende du pardon de Charlemagne: présentation d'un dossier. In: Haut Moyen Âge: culture, éducation et société. Études offertes à Pierre Riché. La Garenne-Colombes, 1990. 575-589. p.; ROTH, Ch. E.: Notes sur le culte de saint Gilles dans l'ancien diocèse de Bourges. *Cahiers d'Archéologie et d'histoire du Berry* 45-46 (1976), 19-37. p.; DUNIN-WASOWICS, T.: Saint-Gilles et la Pologne aux XIe et XIIe siècles. *Annales du Midi* 82 (1970), 123-135. p.; REMBRY, E.: Saint Gilles, sa vie, ses reliques, son culte en Belgique et dans la France du Nord. Bruges, 1881.; KERVALL, J. de: Saint Gilles. Sa vie, son culte. Le Mans, 1875.; BOLLANDUS, J.: Acta Sanctorum. I-LXX. Antwerpen-Brüsszel 1643-1944. Szeptember 1., I, 287.

³[3] Saint-Gilles-re és „három ellenségére” ld.: REMENSNYDER, A. G.: Remembering Kings Past, Monastic Foundations Legends in Medieval Southern France. Cornell University Press, 1995. (továbbiakban: REMENSNYDER, 1995.) 218-243. p. Ő volt, aki elkezdte a Saint-Gilles-i bullarium feldolgozását (Bibliothèque Nationale de France [továbbiakban: BNF], MS lat. 11018). A bullák többségét már közzé tette Goiffon apát: GOIFFON: Bullaire de Saint-Gilles. Nîmes, 1882. (továbbiakban: BSG).

⁴[4] Egy Nagy Károly által a nîmes- püspök részére adott kiváltságleveléről van szó, amelyet Jámbor Lajos erősített meg. Histoire générale de Languedoc. Toulouse, 1872-18792, t. II. Preuves c. 93 skk. (a továbbiakban: HGL); Gallia Christiana. t. VI. c. 165 skk. Ld.: MÉNARD, L.: Histoire civile, ecclésiastique et littéraire de la ville de Nîmes. Paris, I-VII. vol., 1750-1758. (itt: t. I. 105) (új kiadásai: Nîmes, 1874-1875., 1975-1976.; továbbiakban: MENARD.) A Saint-Gilles-i apátság korai történetére ld.: WINZER, U.: S. Gilles. Studien zum Rechtsstatus und Beziehungsnetz einer Abtei im Spiegel ihrer Memorialüberlieferung. (Münstersche Mittelalter-Schriften 59.) München, 1988. (továbbiakban: WINZER, 1988.) 15-52. p.

⁵[5] MIGNE, J.-P. (ed.): Patrologia cursus completus. Series Latina. I-CCXXI. Parisii, 1841-1864. (a továbbiakban: PL) CXXVI. 845 et E.-C. JONES: Saint-Gilles. Essai d'histoire littéraire. Paris, 1914. (továbbiakban: JONES, 1914.) 27. p.

⁶[6] Ezekre az összetűzésekre a nîmes-i egyház iratanyagának szempontjából nézve ld.: CHASTANG, P.: Lire, écrire, transcrire. Le travail des rédacteurs de cartulaires en Bas-Languedoc (XIe-XIIIe siècles). Paris, 2001. 221-238. p.

Ebben a közegben, a monostor pápai joghatóság alá tartozásának biztosítása végett választotta a szerzetesi közösség Szent Egyedet védőszentnek, akinek az ereklyéit valószínűleg 925 körül találták meg.^{7[7]} A szerzetesek által a 10. század végén, a 11. század elején készített életrajz (*Vita*, BHL 93) tanúsága szerint Szent Egyedet tekintették a monostor megalapítójának. A legenda által megfogalmazott hagyomány kialakítására azért került sor, hogy nyilvánvalóvá tegyék a monostor sérthetetlenségét bármely emberi, egyházi vagy világi hatalommal szemben.^{8[8]} Ráadásul a legenda előadásának csúcspontja – olyan részeket követően, amelyek a királyok és a püspökök tiszteletét hangsúlyozzák a szent irányában – egyértelműen Szent Egyed római útja, ahol a monostort az Apostoli Szék joghatósága alá helyezte, nehogy bármely laikus személy valaha is kiterjessze felé hatalmát.^{9[9]}

A laikus befolyásra tett utalás a 10. század elején a nîmes-i régió földesuraivá lett toulouse-i grófokkal fennálló kapcsolatokra utal. A toulouse-i grófok figyelme Páncélhasító Vilmos (Guillaume Taillefer) toulouse-i gróf és Roubaud provençe-i gróf leánya, Emma házassága nyomán terelődött a Rhône-vidék irányába a 10. század végén. A frigy révén a toulouse-i grófok jogokat szereztek a provençe-i grófság területén, ennek köszönhetően egyre élénkebb érdeklődést mutattak a nîmes-i grófság határvidékének monostorai iránt, segítették Psalmodi apátságának újjászervezését 1003-1004-ben,^{10[10]} és hosszabb-rövidebb időre Saint-Gilles-t tették meg székhelyüknek. A szerzetesek tiltakozása és a pápai fenyegetések ellenére^{11[11]} Saint-Gilles a grófok birtokába került, 1037-től kezdve a monostor egy része megjelent Pons, a toulouse-i gróf fia által feleségének biztosított özvegyi járandóságok között^{12[12]}. A század második felében IV. Rajmund toulouse-i gróf, provençe-i örgróf jellegzetes módon Saint-Gilles grófjának címeztette magát. Ez az elnevezés nem pusztán egy kolostori birtokra támaszkodó területiális uralmi központra utal, hanem arra a kapcsolatra is, amely a gróf szándéka szerint az ő hatalma és a szent – akinek ereklyéi végül is a gróf őrizete alatt álltak – között alakult ki. IV. Rajmund, mielőtt elindult volna 1096-ban a keresztes hadjáratra, illetve II. Orbán pápa Saint-Gilles-i látogatása idején, az apátra ruházta minden, az apátság birtokaira vonatkozó

^{7[7]} JONES, 1914. 33. p.; Petri Saxii pontificium Arelatense (1620) nyomán, kiadva: *Scriptores rerum Germanicarum*. Ed. MENCKENIUS, J. B. Leipzig, 1728. c. 233.

^{8[8]} REMENSNYDER, 1995. 63-65. p.

^{9[9]} JONES, 1914. 32-35. p., 109-110 (§ 22) : „...ne alicui personae laicae, ecclesiasticae religionis ignarae, quandoque subderetur.”

^{10[10]} HGL, 1875, t. III, p. 233-234.

^{11[11]} BSG 9 (1012-1026). VIII. Benedek bullája megtiltotta (Páncélhasító?) Vilmosnak és anyjának, Adelheidnek, hogy a monostor birtokai felett rendelkezzenek. A forrás hitelessége kérdéses (ld. ZIMMERMANN, H.: *Papsturkunden*, 896-1046. (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Phil.-Histor. Klasse, 117) Wien, 1984-1989. 3 vol., n° 468, 891-893.), ennek ellenére valószínű, hogy ha Adelheid grófnő beavatkozhatott más környékbeli monostor, az Arles melletti Montmajour ügyeibe, akkor ezt megtehetette Saint-Gilles esetében is. A bulla különböző kiadói Vilmos gróftól III. Provençe-i Vilmosra (992-1019) azonosítják, ám sokkal valószínűbb, hogy Páncélhasító Vilmosról, az Adelheid és Toulouse-i Rajmund házasságából származó fiúról van szó, akivel együtt szerepel Adelheid néhány provençe-i ügyletben. Ld.: MAGNANI SOARES-CHRISTEN, E.: *Monastères et aristocratie en Provence - milieu Xe - début XIIIe siècle*. (Vita regularis, 10) Münster-in-W., 1999. (továbbiakban: MAGNANI SOARES-CHRISTEN, 1999.) 117-124. p. 118. n. 91.

^{12[12]} HGL (1875) t. V, n° 211. c. 428.

jogát.¹³[13] Ennek ellenére a monostorhoz és a városhoz fűződő érdekek túl erősek voltak ahhoz, hogy azokról a toulouse-i grófok végérvényesen lemondjanak.¹⁴[14] A 12. század egésze során, különösen 1105 és 1108 között, Bertrand gróf, majd 1120 és 1122 között Alphonse Jourdain idején – amikor IX. Aquitániai Vilmos kiszorította őket Toulouse-ból – a grófok megszerezték a monostor birtokait, és egyre több követelést támasztottak a szerzetesekkel és embereikkel szemben.¹⁵[15] Jellemző, hogy a konfliktusok egyik legfontosabb kiváltó oka a hívek által tett oltáradományok voltak. Az oltáradományokra (*oblaciones altaris*) történő nyílt utalások szerepelnek a Saint-Gilles részére kiállított pápai privilégiumokban,¹⁶[16] más, régióbeli jelentősebb monostorok, például a marseilles-i Szent Viktor vagy Montmajour pápai bulláiból viszont hiányoznak. E jelenség mögött vélhetően az állhatott, hogy a szent sírhelyét felkereső zarándokok adományai szinte ellepték a monostort. Olybá tűnhet tehát, hogy a grófok a maguk számára akarták begyűjteni azokat a jövedelmeket, amelyeket a szent kultuszának hirtelen elterjedése juttatott a monostornak a 12. században. A 12. század végén és a 13. század elején az apát és a gróf közötti vita a városra és a városlakókra vonatkozó jogok körül folyt. 1210-ben – az albigensek elleni keresztes hadjárattal összefüggésben – VI. Rajmund kénytelen volt lemondani minden, a városra vonatkozó jövedelmet illetően. A „francia” oldalra álló apátság ugyanis ekkor a Kapetingek védelme alá helyezkedett.¹⁷[17] Ennek ellenére az apátság és a toulouse-i grófok viszonyát csak 1226-ban rendezték véglegesen, amikor a város lakói elfogadták VIII. Lajos főségét. A monostor és a toulouse-i grófok feszült viszonya nem múlt el nyomtalanul: bizonyára ennek köszönhető, hogy a toulouse-i grófok – IV. Rajmund kivételével – hiányoznak az apátság *Necrologium*ából.¹⁸[18]

Éppen ő, és anyja, Almodis voltak azok, akik 1066-ban Saint-Gilles-t alárendelték Cluny apátjának.¹⁹[19] Cluny főségének mibenléte ténylegesen csak 1076-ra vált kézzelfoghatóvá, amikor a saint-gilles-i apát kiközösítése nyomán –

¹³[13] HGL, (1875) t. V, n° 393. c. 743-744.

¹⁴[14] Saint-Gilles kereskedelmi jelentőségére és kikötőjére ld. AMMANN, H.: Die Deutschen in Saint-Gilles im 12. Jahrhundert. In: Festschrift Hermann Aubin zum 80. Geburtstag. Ed. O. BRUNNER, H. KELLENBENZ, E. MASCHKE, W. ZORN, t. I. Wiesbaden, 1965. 185-220. p.

¹⁵[15] BSG 20, 21, 22 (1105), 24, 25, 26, 27, 28, 29 (1107), 30, 31, 32, 33 (1108), 39, 40 (1120), 41, 42, 43, 44, 45 (1121), 46, 47, 48, 49 (1122), HGL (1875) t. V, n° 589 c. 1145 (1151), MÉNARD. I. Preuves n° 24 (1160), BSG 73 (1196). Vö.: MAZEL, F.: La noblesse et l'Église en Provence, fin Xe-début XIVe siècle. L'exemple des familles d'Agout-Simiane, de Baux et de Marseille. Paris, 2002. 249-251.

¹⁶[16] BSG 15 (1095), 20, 21, 22 (1105), 24, 25, 26 (1107).

¹⁷[17] Archives Nationales (Paris), J. 317: 13. század közepi irattekercs, benne mintegy 15 rendelkezéssel, amelynek többsége jegyzői másolat. Olyan „iratgyűjteményről” van szó, amelynek keletkezését a toulouse-i grófok Saint-Gilles visszaszerzésére irányuló törekvéseivel lehet összefüggésbe hozni. Keletkezése 1217 utánra tehető, ekkor szerezte vissza VI. Rajmund területei egy részét, ekkor fogadták el a fiát, VII. Rajmundot Saint-Gilles lakói. A tekercs IV. Rajmund lemondásával kezdődik (1096, n. 1.), majd VI. Rajmund 1210-es lemondásával folytatódik (n. 5., 6.) és három királyi oklevéllel végződik (VII. Lajos 1163, n. 13., Fülöp Ágost, 1210, n. 15., 15.). a léghésőbbi ügylet 1216-ból való (n. 11.), amely nem más, mint III. Ince megerősítő oklevele arról az ítéletről, amelyet legátusai hoztak 1210 októberében a saint-gilles-i apátság és a gróf közötti viszályban.

¹⁸[18] Az 1129-ben összeállított saint-gilles-i necrologiumot kiadta WINZER, 1988. 146-214. p. A kiadó ugyanakkor megjegyzi (416-417. p.), hogy a toulouse-i grófok szereplésének hiánya ellenére a necrologiumban említett jelentős fejedelmek (Aragóniai Péter Sanchez, Vilmos Angliából, Róbert és Roger Sziciliából) rokoni kapcsolatba álltak a toulouse-iakkal.

¹⁹[19] Recueil des chartes de l'abbaye de Cluny, éd. Bernard, A. Bruel, A. (Collection de documents inédits sur l'Histoire de France) Paris, 1876. I-VI. 1876-1903. (a továbbiakban: CLU) n° 3410 (1066).

amelynek okát nem ismerjük²⁰[20] – VII. Gergely úgy határozott, hogy Cluny apátjának kell az itteni új apát személyéről gondoskodnia.²¹[21] Ez az egyszeri döntés gyakorlattá vált, és a saint-gilles-i apátok egészen 1125-ig Cluny szerzetesek közül kerültek ki. Ennek ellenére Saint-Gilles apátsága sohasem tagozódott be teljesen a Cluny-kongregációba (*ecclesia Cluniacensis**), az alárendelés tényét pedig folytonosan vitatták a saint-gilles-i szerzetesek.²²[22] Saint-Gilles végül 1132-ben nyerte el függetlenségét, amikor a pápa megerősítette a két apátság egyezségét, amely megszüntette a Cluny apát által gyakorolt joghatóságot.²³[23] A saint-gilles-i *Necrologium* vizsgálata során Ulrich Winzer bemutatta, hogy az apátság kollektív emlékezete mennyire eklülonül Clunyétól, az itteni szerzetesek még az emlékezet terén is ragaszkodtak függetlenségükhöz és önállóságukhoz a cluny-belikkel szemben.²⁴[24]

Azok a nehézségek, amelyekkel Saint-Gilles-nek meg kellett küzdeni, hogy a közvetlen pápa alá rendelt állapot előnyeit maradéktalanul kihasználhassa, párhuzamba állíthatók a dél-franciaországi társadalomba való beépülésével, az annak működésében betöltött szerepével. Az apátság lényegében az egyetlen pápai joghatóság alatt álló apátság volt délen, ezt mutatja az, hogy itt időzött több pápa (II. Orbán, II. Callixtus, II. Gelasius, stb.) és legátusaik, erre utal az eretnekek elleni közdelem lefolyása is (Pierre de Bruis megégetése 1120 körül, VI. Rajmund megbékélése 1209-ben). A 12. századra Saint-Gilles az elismertség csúcsára jutott: újjáépült az apátság,²⁵ [25] az apát elnyerte a pápától a püspöksüveg viselésének jogát,²⁶ [26] és a grófokkal folytatott vetélkedés ellenére a város földesura lett.²⁷ [27] A konfliktusok csak egy kis szeletét mutatják annak az összetett kapcsolatrendszernek, amelyet a szerzetesek a helyi világi és egyházi arisztokráciával tartottak fenn.²⁸[28] A viták ellenére az apátság

²⁰[20] A saint-gilles-i apát kiközösítését inkább a gregorián irányzat dél-franciaországi politikája ismeretében kellene értelmezni, és összefüggésbe hozni a montmajouri apát, Bermond leváltásával (1081), aki az anti-gregoriánus oldalhoz csatlakozott. Bibliothèque Arles ms. 163. 80 [18. századi másolat, BONNEMANT. L.] Kiadása: BOUQUET: Recueil des Historiens des Gaules. t. XIV. 657-658. Ld. MAGNANI SOARES-CHRISTEN, 1999. 116., 126. p.

²¹[21] Das Register Gregors VII., III. 10a. 269.; BSG 12. Ld.: WINZER, 1988. 58-66. p.; REMENSNYDER, 1995. 236-243. p.

* Az eredeti kifejezés (Cluny-egyház) helyett a magyar szakirodalomban ismertebb Cluny-kongregációt alkalmaztam – a ford. megjegyzése.

²²[22] BSG 18 (1097), 21 (1105), 50, 51 (1125) ; CLU 3871.

²³[23] BSG 52 et 53 (1132. március 14. II. Ince bullája).

²⁴[24] WINZER, 1988. 416-417. p.

²⁵[25] DIEMER, D.: Untersuchungen zu Architektur und Skulptur der Abteikirche von Saint-Gilles. Stuttgart, 1978.

²⁶[26] BSG 56 (1154-59), 67 (1159-81)

²⁷[27] II. Gelasius egyik bullája szerint II. Orbán meghatározta a Saint-Gilles-re vonatkozó sérthetlenségi terület határait (immunitas). [BSG 35 (1118), 37, 38 (1119), 39 (1120), 41 (1121), 53 (1132)]. Ez emlékeztet a II. Orbán által Cluny körül kialakított „szakralizált parancsolói hatalomra”. ROSENWEIN, B. H.: Negotiating Space. Power, Restraint, and Privileges of Immunity in Early Medieval Europe. Ithaca, 1999. 156-183. p.; MEHU, D.: Paix et communauté autour de Cluny (Xe-XVe siècle). Lyon, 2001. A saint-gilles-i apátság és a város kapcsolatára ld.: Les coutumes de Saint-Gilles (XIII-XIVe siècles). Ed. BLIGNY-BONDURAND, E. (Mémoires de l'Académie de Nîmes) Paris, 1915.

²⁸[28] A monostorok és az arisztokrácia kapcsolatára ld. Cluny példáját: ROSENWEIN, B. H.: To be the Neighbor of Saint Peter. The Social Meaning of Cluny's Property, 909-1049. Ithaca-London, 1989.

biztosan megvetette a lábát a „Flavia-völgy”-ben és másutt is. A Saint-Gilles-nek alárendelt intézmények hálózata kitapinthatóvá teszi az apátság történetének egy másik sajátosságát: azt a társadalmi közeget, amely létrehozta az apátság hosszú távú beágyazottságát.

A Saint-Gilles-nek alárendelt intézmények hálózata

Annak ellenére, hogy földrajzi értelemben meghatározható a Saint-Gilles-nek alárendelt intézmények hálózata, a kialakulása folyamata rejtve marad előttünk. Azok a források, amelyek felvilágosítással szolgálhatnának arról, miként jutottak az apátság alárendeltségébe az egyes intézmények, nem állnak rendelkezésre. Azokról a gyakorlati lépésekről amelyek során az átadás megtörtént – adományozás, vétel, csere – kevés kivételt leszámítva, nem maradt fenn híradás. A fő forrás egy kis alakú kézirat, amelyet ma a Francia Nemzeti Könyvtárban (Bibliothèque Nationale de France, ms. lat. 11018) őriznek. E kézirat első fele (fol. 1-57) egy valószínűleg 1132 után összeállított pápai bulla-gyűjtemény a kiadók sorrendje szerint rendezve.²⁹[29] Ebben az időben rendeződtek a viták Saint-Gilles és Cluny között, Saint-Gilles ekkor szerezte vissza azokat a jogokat, amelyeket korábban a pápaság Cluny apátjára ruházott át, jelesül az apátválasztás jogát.³⁰[30] II. Ince ekkor erősítette meg az apátság jogait és felsorolta a Saint-Gilles alá tartozó intézményeket. E lépés jelzés értékű, ez zárja le a pápai bullák sorát, mivel helyreállította az apátság kiváltságait és meghatározta az alárendelt intézmények körét. A következő oldalakra (fol. 58-76) kerültek később 11-13. századi dokumentumok, így például a somogyvári alapítólevél és az új monostor számára az akkori saint-gilles-i apát, Odiló által megállapított szerzetesi fogadalom (fol. 68-70)*.

Ezek azok a pápai bullák, noha hitelességük nem minden esetben bizonyított, amelyekre támaszkodva megrajzolhatjuk a Saint-Gilles-nek alárendelt intézmények körét. Ritkán találkozunk olyan pápai megerősítő oklevelekkel, amelyek többé-kevésbé részletes listát adnának az alárendelt intézményekről. Összesen csupán három ilyen ismeretes a 9. század vége és a 12. század első harmada közötti időből; ezek: VIII. János 878-as, II. Callixtus 1119-es és II. Ince 1132-es bullái. (Ld. Függelék 1.)

VIII. János pápa 878. július 21-i bullája olyan, a nîmes-i egyházmegyén belül, Saint-Gilles környezetében fekvő egyházakat és birtokokat sorol fel (Vauvert, Générac, Bellegarde, Caissargues, stb.), amelyek az apátságtól számított legfeljebb mintegy 16 km-es sugarú körön belül helyezkednek el. A forrás a leírás során a *cella* és a *res* fogalmakat használja (*omnibus cellis et rebus*). Pontosabban négy alárendelt intézmény esetében azokat *egyházak*nak (*ecclesiae*) nevezi, ugyanakkor két esetben *villat* (ebből egy esetben *villa cum ecclesia*-t) ad meg, illetve mezőket, szőlőket, amelyek összesen húsz helység között oszlanak

²⁹[29] REMENSNYDER, 1995. 218-246., 322-324. p.

³⁰[30] BSG 12 (v. 1077), 18 (v. 1098), 50 (1125), 51 (1125), 52 (1132), 53 (1132).

* A két forrás legújabb kiadása: Feljegyzés a somogyvári apátság alapításáról. – A somogyvári szerzetesek fogadalmának szövege. Ford.: KISS GERGELY. In: MAKK FERENC – THOROCZKAY GABOR (szerk.): Írott források az 1050-1116 közötti magyar történelemlről. Szeged. 2006. (Szegedi Középkortörténeti Könyvtár 22.) 135-140., 141-142. p. [A fordító megjegyzése.]

meg. 31 [31] Függetlenül attól, hogy ezt a forrást 10. vagy 11. századi hamisítványnak, interpolált vagy hiteles forrásnak tekintjük-e,³²[32] a lényege a Saint-Gilles-nek alárendelt intézményekkel kapcsolatban az, hogy az apátságoknak a nîmes-i püspökkel szembeni jogainak biztosítása végett született. Ez az oka annak, hogy valamennyi felsorolt *ecclesiae* és *villae* ebben az egyházmegyében fekszik. Lehetséges, hogy a nîmes-i egyház régi birtokairól van szó, amelyek a flavia-völgyi, Szent Péter védőszentű *cella* kezdeti birtokállományát, vagy legalábbis annak egy részét alkották. Az apátság közelében elhelyezkedő birtokok alkotják Saint-Gilles birtokállományának alapját, és ehhez csatlakozik egy olyan egyházakból álló kicsiny hálózat, amelyeknél a korai keresztény patrocíniumok használata figyelhető meg: Szt. András apostol, Péter bátyja, Szent Jakab, amely a Compostella felé vezető útra emlékeztet, Szent István első vértanú, Saint-Saturnin mártír, Toulouse első püspöke, Szent Cecília, 3. századi római mártír. E korai intézmény-csoportból négy még 1208-ban is az apátságé volt, három még 1538-ban is, amikor a monostor szekularizálásra került.³³[33]

A 12. században teljesen más kép rajzolódik ki a saint-gilles-i apátság hálózatáról. II. Callixtus 1119. június 28-i bullája csak a kilenc fontosabb alárendelt intézményt sorolja fel.³⁴[34] A sor élén az apátságok (*abbatiae*) állnak, így a magyarországi (somogyvári) Szent Egyed, a provence-i Saint-Eusèbe de Saignon, amelyet hét *ecclesiae* követ, a reims-i egyházmegyéből a Saint-Gilles d'Acy és a Saint-Gilles de Dun-sur-Meuse perjelség, Vendée-ban a Saint-Gilles-sur-Vie, Provence-ból a Saint-Gilles de Limans, a lombardiai Saint-Eusèbe, a katalóniai Saint-Baudile d'Espagne, az aragóniai Sainte-Eulalie de Barbaste. Az egyes alárendelt intézmények megnevezése nem követ semmilyen sorrendet, megjelölésük *capellae*. Ugyanakkor a felsorolásban felfedezhető egy hierarchikus tagolás: első helyen az apátságok (*abbatiae*) állnak, ezeket követik az egyházak (*ecclesiae*), ezeknél alacsonyabb szintet képeznek a nekik alárendelt kápolnák (*capellae*).³⁵ [35] A felsorolásból hiányoznak a perjelség (*prioratus*) és a *cella* megnevezések, amelyeket a korabeli egyéb kongregációs felsorolásokban használtak az alárendelt intézmények megjelölésére.³⁶[36]

Az öt alárendelt intézmény közül, amelynél ismerjük a Saint-Gilles-nek történt átadás dátumát – leszámítva Saint-Eusèbe de Saignon-t, amelynél erre 1032-ben került sor – négy (Somogyvár, Saint-Gilles d'Acy, Saint-Gilles de Dun-sur-Meuse et Sainte-Eulalie de Barbaste) 1088 és 1101 között, Odiló apát

31[31] BNF ms. lat. 11018 f° 3r°-7r° (BSG 3).

32[32] A forrás hitelessége körüli vitára ld.: REMENSNYDER, 1995. 223. p., n. 24.

33[33] BSG 80 (III. Ince megerősítése, 1208), 180 (szekularizáció III. Pál részéről, 1538).

34[34] BNF, lat. 11018 f° 43r°-46r° (BSG 37).

35[35] Az Acy, a Saint-Gilles de Dun-sur-Meuse és a Saint-Gilles-sur-Vie-hez csatolt perjelségek felsorolását megtaláljuk V. Kelemen 1266-os bullájában (részleges kiadása: BSG 138).

36[36] BAUTIER, A.-M.: De „prepositus” à „prior”, de „cella” à „prioratus”: évolution linguistique et genèse d'une institution (jusqu'à 1200). In: Priours et prieurés dans l'Occident médiéval. Actes du colloque – 1984. Ed. LEMAITRE, J.-L. Genève, 1987. 1-21. p.; AVRIL, J.: Les dépendances des abbayes (prieurés, églises, chapelles). Diversité des situations et évolutions. In: Les moines noirs (XIIIe-XIVe siècle). *Cahiers de Fanjeaux* 19 (1984) 309-342. p.

kormányzása idején került az apátságához.³⁷[37] Ez az adományozási hullám a Szent Egyed kultusza iránt fogékony személyeknek, a magyar királynak, az aragón uralkodónak, illetve a reimsi érseknek köszönhető. Egy-egy jelentősebb alárendelt intézményt vagy adományozót már korábban megemlégtettek II. Orbán és II. Paszkál bullái.³⁸[38] Ezekben a pápai megerősítésekben kapcsolódott egybe a saint-gilles-i szerzetesek azon törekvése, hogy vezető szerepüket biztosítsák a távoli közösségek felett, és a pápaság ama politikai törekvése, hogy a reformeszméket a szerzetesi és káptalani hálózatokra támaszkodva terjesszék, illetve hogy a helyi egyházak működéséről informálódjanak.³⁹[39]

A Saint-Gilles-nek alárendelt intézmények részletesebb felsorolása 1132-ből származik, II. Ince bullájában olvasható.⁴⁰[40] A lista élén a már 1119-ben is említett apátságok és perjelségek állnak, leszámítva Limans-t, amelyet Cluny-nek adtak jóvátétel címén.⁴¹[41] E kiemelt alárendelt intézményeket követi mintegy ötven egyház (*ecclesiae*). A szóhasználat az alárendelt intézmények tekintetében nem változott az 1119-es felsoroláshoz képest, még mindig apátságnak, egyháznak vagy kápolnának (*abbatiae, ecclesiae, capellae*) nevezik őket. A *cella* kifejezés csak egyszer szerepel az alárendelt intézmények egészének megjelölésére (*cellarum ad ipsum pertinentium*). Ez a meglehetősen általános különbségtétel a hálózat alárendelt intézményei között inkább azok Clunykongregációban (*ecclesia cluniacensis*) kialakított meghatározáshoz hasonlít.⁴²[42]

Az alárendelt monostori intézmények és a plébániahálózat összekapcsolódására az első adat 1208-ból való, akkor is csak egy szűkszavú adat

³⁷[37] 1088-ban alapították és adta át Renaud Bellay reimsi érsek (1083-1096) Odiló saint-gilles-i apátnak Saint-Gilles d'Acy monostorát. A saint-gilles-i szerzetesek magukkal hozták a szent egy ereklyéjét (jobb karját). 1093-ban egy perjelséget alapított Gautier de Dun és felesége Saint-Gilles de Dun-sur-Meuse-ben és Saint-Gilles alá rendelte. CORBET, 1980. 11-18., 40-41. p. A Barnaste falain kívül álló Sainte Eulalia egyházat I. Aragóniai Péter adományozta Saint-Gilles-nek közvetlenül a város visszahódítása után. 1217-ben az egyházat átengedték a monzoni templomosoknak. Ld.: VILLANUEVA, J.: Viaje literario a las Iglesias de España. Madrid, 1851. (továbbiakban: VILLANUEVA, 1851.) t. XV. 377-380. p.; LAMBERT, A.: 'Barbastro' in: Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques. (továbbiakban: DHGE) t. 6., 1932. c. 602-603. I. Aragóniai Péter szerepel az apátság necrologiumában. WINZER, 1988. 368. p.

³⁸[38] 1091 novemberében II. Orbán megerősítette a reimsi érsek, Renaud, a chartres-i püspök és László király, valamint Ademar vicomte adományait. (BNF, ms. lat. 11018 f° 24r°-25v° (BSG 13)). Az itt említett Ademar azonos lehet IV. Aimery Thouars-i vicomte-tal (1055-1093), akinek leszármazottai birtokolták Saint-Gilles-sur-Vie-t a 14. században. PONTDEVIE, L'abbé: La Châtellenie de Saint-Gilles-sur-Vie et ses seigneurs. In: Annuaire départemental de la Société d'Émulation de la Vendée 32 (1885) 156-201. Ha az azonosítás helytálló, akkor Saint-Gilles-sur-Vie átadása az ő kezdeményezése volt. Chartres esetében, noha nem tudjuk mi is volt tulajdonképpen az, amit Saint-Gilles-nek átadtak, az biztos, hogy Szent Egyed kultusza itt igen erős volt, Chartres-i Fulbert (†1029) officiumot is szerkesztett a szent tiszteletére (PL. CXXI. 343). Valószínűleg 1095. február 18. előtt erősített meg II. Orbán hét másik egyházat illetve cellát (*ecclesiae sive cellae*), amelyeket Odiló apát kapott különböző püspököktől, vagy maga szerzett (Saint-André de Bernis, Saint-Baudile (Spanyolország, vagy Sommières), Saint-Pierre de Laugnac, Saint-Sébastien de Montpézat, Saint-Gilles de Dun-sur-Meuse, Saint-Pierre de Monte Seleigo (Entremont en Isère?), és Saint-Pierre de Trinquetteille (BNF, ms. lat. 11018 f° 26r°-v°). Ezt az oklevelet, amelyet Goiffon nem közöl, Cremonában adták ki február 18-án (XII. Kalendas Martii), ami miatt összefüggésbe hozható II. Orbán egy másik, szintén Cremonában 1095. február 18-i bullájával (BNF, ms. lat. 11018 f° 19r°-21r° (BSG 16)). Ugyancsak II. Orbán volt az, aki (BNF, ms. lat. 11018 f° 22v°-24r° - 1096 szeptember (BSG 15)) megerősítette Saint-Eusèbe de Saignon és Saint-André de Bernis birtokát, míg II. Paszkál a somogyvári apátság birtokát erősítette meg (BNF, ms. lat. 11018 f° 30v°-32r° (BSG 23)).

³⁹[39] ROBINSON, I. S.: The Papacy, 1073-1198: continuity and innovation. Cambridge, New York, Melbourne, 1990. 6. fejezet.

⁴⁰[40] BNF, ms. lat. 11018 f° 54r°-57v°, amely több eltérést tartalmaz Goiffon kiadásában (BSG 53), elhagyva a megerősített birtokok listáját.

⁴¹[41] BSG 52 (1132).

⁴²[42] PL. CXLVIII, c. 661-666 (VII. Gergely - 1076); II. Paszkál bullája: Bibliotheca Cluniacensis, c. 1826-1828, 1100 november, ld.: POECK, D. W., Cluniacensis Ecclesia. Der cluniacensische Klosterverband (10.-12. Jahrhundert). (Münstersche Mittelalter-Schriften 71) München, 1998.

olvasható III. Ince megerősítő bullájában.⁴³[43] Az 1132-es bulla felsorolását kevés módosítással átvéve egyetlen plébániaegyház (*parochia ecclesia*) kerül megemlítésre. Az egyház szolgálat, a *cura animarum* Saint-Gilles-ben nem jelentett olyan megkülönböztetési formát, vagy az alárendelt intézmények közötti hierarchikus különbségtételt, mint Dél-Franciaország egy másik jelentős szerzetesi kongregációja, a marseilles-i Szent Viktor esetében a 11. század végétől kezdve. ⁴⁴ [44] Ennek ellenére elmondható, hogy Saint-Gilles is rendelkezett, más monostorokhoz hasonlóan, számos plébániaegyházzal.⁴⁵[45] 1132-től kezdve találkozunk az alárendelt intézményekben élő papokkal és klerikusokkal, sőt 1170-ben a szerzetesek számára tilos volt olyan egyházakban szolgálatot végezniük, amely nem tartozott az alárendelt intézmények körébe.⁴⁶[46]

Az 1132-es II. Ince-féle megerősítésben foglalt lista – szemben a pápaság részéről a marseilles-i Szent Viktor vagy Cluny részére kiadott bullákkal – Saint-Gilles birtokait nem egyházmegyénként, földrajzilag sorolja fel. Sokkal inkább a hierarchikus szemlélet hatja át a felsorolást, amely – tekintettel arra, hogy valószínűleg maguk a saint-gilles-i szerzetesek állították össze mielőtt átadták a római kancelláriának – saint-gilles-i szerzeteseknek a saját kongregációjukról vallott felfogását tükrözi.

Az alárendelt intézmények földrajzi helyzete tekintetében megállapítható, hogy azok többsége közvetlenül a monostor közelében, a nîmes-i egyházmegyében, illetve a szomszédos egyházmegyékben, a Rhône két partján, Languedoc és Provence területén helyezkedik el. Annak ellenére, hogy a monostor rendelkezett igen távoli alárendelt intézményekkel is az Ibériai-félszigeten, Champagne-ban, Lombardiában vagy Magyarországon, a saint-gilles-i hálózat mégis inkább helyi vagy regionális jellegű volt, és – noha az erre vonatkozó források hiányosak – erőteljesen függött a languedoc-i és provence-i arisztokrácia kapcsolatszerétől. Ezt a feltételezést támasztja alá az apátság *neurologiuma*, amelyben a személynéveket követő helynevek többsége a régió településeire vonatkozik (főleg Gard, Hérault, Provence). Sőt, több saint-gilles-i szerzetes is helyi arisztokrata családok (például Lunel, d'Anduze, de Caylar, de Brouzet, les Raino) tagjai közül került ki.⁴⁷[47] E mellett az a tény, hogy az apátság alárendelt intézményekkel rendelkezett a Saint-Gilles-be vezető zarándokutak kulcsfontosságú állomásainál (például Villefort környékén a Via

⁴³[43] BSG 80 (1208. november 12.).

⁴⁴[44] A plébániaegyházakat 1089-től kezdve említik a marseilles-i Szent Viktor részére adott pápai megerősítő oklevelek. Az alárendelt intézmények megnevezésére használatos fogalmak változatossága, amely jobban visszaadta funkciójukat azt mutatja, hogy a Szent Viktor kongregáció úgy tekintett saját magára mint a monasztikus élet központjainak hálózatára, amelyben az egyházak szolgálata, a hívek lelki életének gondozása megkülönböztető, esetleg hierarchikus szintekre utaló jel volt. Cartulaire de l'abbaye de Saint-Victor de Marseille. Ed. GUERARD, B. (Collection des Cartulaires de France, t. VIII.) Paris, 1857, I-II. (a továbbiakban: CSV) n° 839, 840, 844, 848. A Szent Viktor kongregációra ld.: MAGNANI SOARES-CHRISTEN, 1999. 252-283. p.

⁴⁵[45] AVRIL, J.: Recherches sur la politique paroissiale des établissements monastiques et canoniaux (XIe-XIIIe siècle). *Revue Mabillon* 59 (1980) 453-517. p.

⁴⁶[46] BSG 53 (1132), BSG 59 (1170).

⁴⁷[47] WINZER, 1988. 384-385. p. (Anduze), 416-417. p.

Regordana-n Alès és Le Puy között) ha halványan is, de rávilágít arra a szerepre, amelyet a zarándoklatok játszhattak a saint-gilles-i hálózat kialakulásában.^{47a}

Ha röviden értékelni akarjuk az eddig elmondottakat, úgy fogalmazhatunk, hogy a saint-gilles-i apátság alarendelt intézmények hálózata a kezdeti szűk, az apátsághoz közel eső – vélhetően eredetileg püspök egyházaknak tekinthető – intézmények alkotta mag kialakulását követően (9. század) más bencés monostorokhoz hasonlóan a 10-11. században indult fejlődésnek helyi (régiónbeli) egyházak és jogok átadásával. A földrajzi kisugárzás körének megváltozása a 11. század utolsó évtizedeiben következett be, amely egybekapcsolódott Szent Egyed kultuszának elterjedésével Európa-szerte, valamint a gregorián reform által okozott változásokkal.

Az egyes intézmények alárendelése közül Saint-Eusèbe de Saignon és Somogyvár esetében rendelkezünk a legtöbb információval, ezek jól példázzák a hálózat kialakulásának két meghatározó módját: a bekapcsolódást a regionális arisztokrata hálózatokba, illetve a szent kultuszának elterjedését.

Saint-Eusèbe de Saignon és a toulouse-i grófok szövetségesi Provence-ban

A Saint-Eusèbe monostor egy – a provence-i Apt városa fölé magasodó Saignon szikláinak lábainál illetve attól keletre elhelyezkedő – jellegzetes családi apátság, amelyet 1000 körül alapítottak meg vagy szerveztek újjá egykori egyházi birtokokon.^{48[48]} Az első ismert forrás 1004-ben kelt, amelyben két testvér, Róbert és Garac, valamint feleségeik a saignon-i apátnak és a szerzeteseknek adták a monostort a Saint Eusèbe, Szent Móric és Saint Just nevű szentélyekkel, továbbá földjüket és a tizedeket.^{49[49]} Az adományozók itt mint a monostor alapítói (*fundatores*) jelennek meg. A testvérek, Róbert és Garac a Castellane (Thorame-Glandèves) család egyik ágához tartoztak, akik Apt és Glandèves grófságokban rendelkeztek birtokokkal. A család nem rég telepedett meg Saignonban, 976-ban nyerték el ideiglenesen az apt-i püspöktől a várat.^{50[50]} A monostort tehát egy eredetileg püspöki kézen levő birtokon alapították meg. Az alapítás rendkívüli tekintélyt kölcsönzött a családnak, amely az apt-i régióban a nagy hatalmú Agoult család versenytársa volt. A két család

^{47a} Köszönettel tartozom Pierre-Gilles és Marcel Girault-nak, hogy figyelmemet felhívták erre az összefüggésre és megosztották velem ismereteiket az alárendelt intézményekkel kapcsolatban. Ld.: GIRAULT, M.: Le chemin de Regordane. Ancienne route d'Alès au Puy. Nîmes, 19883, 24-25. p.

^{48[48]} RÉMERVILLE DE SAINT-QUENTIN, J.-F. de: Histoire ecclésiastique du diocèse d'Apt. (1690), BNF, nouv. acq. franç. 22041 [a szerző autográf munkája: Bibliothèque d'Apt, n° 9549 (ld.: GCN, Aix, c. 185-188), másolatok és kivonatok: Bibliothèque de Carpentras, ms. 1670, 552, 553, 912 (19. század); Bibliothèque d'Avignon, ms. 1779 és 1780 (19. század), Bibliothèque Mazarine (Paris)] a fő forrása a Saint-Eusèbe apátság történetének, amelynek oklevélgyűjteménye – noha N.-Cl. Fabri de Peiresc (†1636) még látta – azóta eltűnt. Ennek ellenére néhány oklevél elemzését megtaláljuk: BNF, ms. lat. 12669, f° 142 és 143 (17. század vége).

^{49[49]} GC, t. I, c. 377.

^{50[50]} Cartulaire de l'Église d'Apt. Ed. BARRUOL, J., DIDIER, N., DUBLED, H. Paris, 1967. n° 43 (a továbbiakban: CA) 26. Ld.: FIXOT, M.: La construction de châteaux dans la campagne d'Apt et de Pélissanne du XIe au XIIIe siècle. Archéologie Médiévale 1973-1974. 245-290. p. (itt: 275 skk. p.)

közötti rivalizálás komoly összeütközésekbe torkollott, ezt mutatja egy 993-as forrás, amely szerint Garac kénytelen volt birtokai egy részét átengedni Humbert-nek, az Agoult család egyik legjelentősebb tagjának azokért a károkért, amelyeket ez utóbbinak okozott.^{51[51]} 1032-ben Garac feltételezett fia, Aldebert de Lacoste, felesége és fiúk alárendelték Saint-Eusèbe monostorát Saint-Gilles du Gardnak és apátjának, Galtier-nak.^{52[52]} Az adománytételt ez utóbbi hajtatta végre Aldebert de Lacoste lánya, Amance és férje, Laugier Roux de Nice révén – ezt tanúsítja fiaik megerősítő oklevele.^{53[53]}

Fontos megjegyeznünk, hogy e családi monostor átadása Saint-Gilles-nek lehetőséget adott a Castellane-knak, hogy kinyilvánítsák hűségüket a toulouse-i grófok irányában és beilleszkedjenek, megerősítsék helyüket egy olyan arisztokrata kapcsolatrendszeren belül, amely egy monostor iránti elkötelezettségben ölt testet. A Saint-Eusèbe monostor története jól mutatja, hogy ezek az első ezredforduló táján alapított szerény monostorok miként szolgálták – az adományok révén – az alapító családok céljait.

Erre utal az, hogy noha Saint-Eusèbe monostorát átadták Saint-Gilles-nek, felette mégis megmaradt a Castellane-k befolyása. 1070 táján Aldebert de Lacoste gyermekei, Garac és Amance megpróbálták egy másik apátság, Lérins alá rendelni a monostort.^{54[54]} Saint-Eusèbe, amely eddig a Castellane-knek a toulouse-i grófok iránti hűségét volt hivatva kifejezni, most az a szerep jutott, hogy megerősítse pozícióikat Provence keleti felében, miután szövetségre léptek a Nizza-Orange-i családdal Amance és Laugier Roux de Nice házassága révén.

Odiló saint-gilles-i apát, a célból, hogy megakadályozza az apátságot fenyegető lépéseket, elutazott Apt-ba, ahol Alfant püspök támogatásával sikerült elismertetnie jogait Saint-Eusèbe felett.^{55[55]} Saint-Eusèbe tehát alapvető eleme volt a Castellane-k politikájának, amennyiben lehetővé tette a család számára, hogy szorosabbra fonva kapcsolataikat egy-egy tekintélyes apátsággal, megerősítsék szövetségesi kapcsolataikat.

Saint-Gilles apátsága számára Saint-Eusèbe átadása az első lépése vagy a következménye lehetett annak, hogy az apátság megvetette lábát a Rhône bal partján, Provence-ban, Apt vidékén és máshol – amint az néhány adománytételi jegyzőkönyv másolatából,^{56[56]} de különösen a II. Ince pápa 1132-es bullájában felsorolt alárendelt intézmények sorából kiolvasható.^{57[57]}

^{51[51]} CA 43: „...ego Guaracho, tibi cedo, Umberte, aliquid de aereditate mea, per forasfactum quod tibi feci, ut cum te finem habeam...”

^{52[52]} BNF, nouv. acq. franç. 22041. 484-485 (kiadva: GC, t. 6, instr., n° X, c. 176).

^{53[53]} BNF, nouv. acq. franç. 22041. 489-490.

^{54[54]} Cartulaire de l'abbaye de Lérins. Ed. MORIS, H., BLANC, E. Paris, 1883. n° 192 (továbbiakban: CL).

^{55[55]} Alfant püspök egyébként szerepel a saint-gilles-i nekrológiumban. WINZER, 1988. 290. p.

^{56[56]} BNF, nouv. acq. franç. p. 156-157 (1038), 168 et 169 (v. 1080); BNF, Collection Languedoc, Bénédictins, vol. 41, f°100r° (ind. GC, t. VI, c. 483) (1044).

^{57[57]} BNF, lat. 11018 f° 54r°-57v.

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

Ha ezeket hozzászámítjuk a közvetlenül a Saint-Eusèbe-nek alárendelt egyházakhoz, akkor egy elég sűrű hálózat rajzolódik ki Felső-Provence-ban. Minden bizonnyal ennek a kisugárzásnak köszönhető, hogy a 12. század közepén egy saint-gilles-i szerzetes, Rajmund lett az apt-i püspök (1145-1152).⁵⁸[58]

Somogyvár és Szent Egyed kultuszának elterjedése

Somogyvár esetében más a helyzet. A somogyvári alapítás körülményeit a közelmúltban Kiss Gergely tárta fel.⁵⁹[59] Az alapítás lehetőséget adott I. László királynak, hogy rendezze azt a vitát a Szentszékkal, amely a király horvátországi hadjárata miatt támadt; ezzel magyarázható a pápai legátus, Teuzo jelenléte az alapításnál. A király teljességgel megőrizte kegyúri jogát a királyi apátság felett, először itt is temették el (földi maradványai csak később kerültek át a nagyváradi székesegyházba). A király egyúttal a mindenkori somogyvári apátot a saint-gilles-i apátnak rendelte alá. Az uralkodó számára egy olyan apátság kiválasztása, amely régóta közvetlenül Róma alá tartozott, lehetőséget adott a további közeledésre a pápasághoz. Egyúttal egy olyan monostorral létesített kapcsolatot, amelyet jól ismert a lengyel dinasztikus rokonság révén, ők ugyanis 1085-ben jelentős adományokat tettek Saint-Gilles du Gard monostorának, és a szent közbenjárása révén örökösük született III. Boleslaw későbbi lengyel király személyében.⁶⁰[60]

Saint-Gilles nem tartozott a hagyományos reform-kolostorok közé, a 11. század végén, amikor a reims-i érsek illetve a magyar király megkereste az itteni szerzeteseket, az sokkal inkább az apátság védőszentje hírének volt köszönhető, amelyet a zarándokok és a szerzetesek közvetítettek. Az 1120 és 1124 között az apátság könyvtárosa által összeállított *Miracula Sancti Aegidii*,⁶¹[61] valamint a *necrologium* olyan embereket sorol fel, akik Európa csaknem valamennyi részéről érkeztek, hogy ellátogassanak Szent Egyed sírjához. A Reims melletti Acy monostorából is megkeresték a saint-gilles-i szerzeteseket, mivel azok magukkal

⁵⁸[58] WINZER, 1988. 291-292. p.

⁵⁹[59] KISS, G.: La fondation de l'abbaye bénédictine de Somogyvár. In: Les Hongrois et l'Europe: Conquête et intégration, Textes réunis par S. CSERNUS et K. KOROMPAY. Paris-Szeged, 1999. 327-341. p. (Köszönettel tartozom a szerzőnek, hogy még megjelenés előtt rendelkezésemre bocsátotta a cikket. Továbbiakban. KISS, 1999.) A Somogyvárt és Saint-Gilles-t érintő forrásokra ld. *Diplomata Hungariae Antiquissima accedunt epistolae et acta ad historiam Hungariae pertinentia ab anno 1000 usque ad annum 1131 edendo peri praefuit Georgius GYÖRFFY*. Budapestini, 1992. I, n° 87, 88, 89, 90, 109, etc. (továbbiakban: DHA). Az idézett cikk magyar nyelven is megjelent: KISS GERGELY: A somogyvári apátság alapítása és francia kapcsolatai. In: *Egyháztörténeti Szemle*, 2001. 1. sz. 43-61. p. [A fordító megjegyzése.]

⁶⁰[60] 1085-ben Wladislaw Herman és felesége, Judit, akik a későbbiekben élénk érdeklődést mutattak Somogyvár iránt, Saint-Gilles du Gardnak adományoztak egy gyermeket ábrázoló aranyszobrot, hogy elhárítsák az őket sújtó gyermektelenséget. Ezt követően láthatólag több lengyel fejedelem is szerepel a saint-gilles-i necrologiumban. WINZER, 1988. 369-372. p; DAVID, P.: La Pologne dans l'obituaire de Saint-Gilles en Languedoc au XIIe siècle. *Revue d'Études Slaves* 19 (1939) 218-219. p.; DUNIN-WASOWICS, T.: Saint-Gilles et la Pologne aux XIe et XIIe siècles. *Annales du Midi* 82 (1970) 123-135. p.

⁶¹[61] *Miracula beati Aegidii auctore Petro Guillelmo*. Ed. JAFFE, P. MGH Scriptores 12, Hannover, 1851. (új kiadása: 1963.) 316-323. p. (BHL 97) és *Analecta Bollandiana*, t. IX, 1890. 394-422. p. (a BNF lat. 13779 alapján, amelyben Petrus Guillelmus munkája keveredik egy ismeretlen szerzetes kevéssel 1165 után befejezett munkájával). Ld.: SIGAL, P.-A.: Saint-Gilles, centre de pèlerinage au XIIe siècle: le témoignage des *Miracula Sancti Aegidii*. In: *Homage à Robert Saint-Jean. Art et histoire dans le Midi languedocien et rhodanien (Xe-XIXe s.)*. *Mémoires de la société Archéologique de Montpellier* 21 (1993) 247-255. p.

hozták védőszentjük jobb kezét ereklye gyanánt.⁶²[62] Tehát a szent kultusza áll az egyes kolostorok közötti szorosabb kapcsolatok kialakulásának hátterében.

Szent Egyed kultusza lassan terjedt el a 10. század végétől, majd a 11. század végén különösen élénken terjedt a bencés szerzetesek körében, különösen a gregorián reform iránt fogékony apátságok körében. A közvetlenül a Szentszék alá tartozó Saint-Gilles-t a Róma felé tartó klerikusok valószínűleg gyakran útba ejtették. Ráadásul – ahogy azt Patrick Corbet szemléletesen megjegyezte – a szent akkoriban lényegében a „gregorián apát prototípusát” testesítette meg, amennyiben, legendája alapján, élete végén Rómába ment, hogy monostorát alárendelje Szent Péter joghatóságának.⁶³[63] Szent Egyed életrajzának ez az eleme igen jellemző arra az időszakra nézve, amikor a pápaság a reform elterjesztése érdekében a monostori hálózatokra támaszkodott. II. Orbán e törekvés keretében – szövetségeket keresve III. Kelemen (Ravennai Wibert) ellenpápával szemben – küldte el Odiló saint-gilles-i apátot Kálmán királyhoz.⁶⁴[64]

A hálózat szerkezete és működése

Függetlenül attól, hogy a szövetségi kapcsolatok megerősítéséről vagy egy-egy szent hatalmából való részesedésről volt-e szó, tudunk kell, a gyakorlatban milyen kötelékek kapcsolták össze Saint-Gilles apátságát és az alárendelt intézményeket.

Saint-Gilles és a perjelségek (*ecclesiae*) közötti kapcsolatokról nem tudunk semmi biztosat. Biztos ellenben, hogy a kapcsolat az apátság és a leány-apátságok (*abbatiae*) között nagyon laza volt és az igen távoli saint-gilles-i apát tekintélyen alapult. Mind a Saint Eusèbe, mind Somogyvár megőrizte önállóságát, önálló apátja volt a csatlakozás után. A Somogyvár átadásáról szóló feljegyzés 1091-ből megmutatja, hogy a kapcsolat lényeg az apát és szerzetesek alárendelése volt Odiló saint-gilles-i apátnak.⁶⁵[65] Esetünkben az első somogyvári apát, Péter korábban saint-gilles-i perjel volt, és nem kizárt, hogy egyesek az Odilót elkísérő szerzetesek közül az új monostorban maradtak. A somogyvári szerzeteseknek engedelmességi esküt kellett a saint-gilles-i apátnak, és az is elő volt írva, hogy ha egy-egy szerzetes meg akarta látogatni a másik apátságot, saját apátjuk lepecsételt levelével kellett jelentkezniük.⁶⁶[66] Vélhetőleg itt tapintható ki a hálózatot összetartó erők egyike. Az apát tekintélyénél bizonyára nagyobb összetartó erőt adott a szerzetesek vándorlása a különböző alárendelt intézmények között. Ismeretes például, hogy a saint-gilles-i könyvtáros, Pierre

---

⁶²[62] Ld. 37. sz. jegyz.

⁶³[63] CORBET, 1980. 21-25. p. Ld. 9. sz. jegyz.

⁶⁴[64] DHA 109 (1096 körül).

⁶⁵[65] DHA 88.

⁶⁶[66] DHA 89.

Guillaume megfordult a champagne-i Acey perjelségben, itt írta meg 1142-ben a *Liber Pontificalis* egyik folytatását.⁶⁷[67]

Ami Somogyvárt illeti, elképzelhető, hogy Odiló apát 1096-ban visszatért Magyarországra II. Orbán kérésére, de ezt követően semmi nyoma a két apátság rendszeres kapcsolattartásának. Az egyetlen somogyvári apát, aki szerepel a saint-gilles-i necrologiumban, Péter, az egykori perjel. Albericus trois-fontaines szerzetes krónikája mindenesetre megjegyzi, hogy Somogyváron franciákat volt szokás a szerzetesek közé felvenni.⁶⁸[68] 1266 után az apátság eltűnik a pápai megerősítő oklevelekből. Ezzel szemben a Saint Eusèbe 11. és 12. századi apátjai közül hat szerepel a necrologiumban, és az Apt-i monostor a 14. századig tagja a saint-gilles-i hálózatnak. Annak ellenére elmondható ez, hogy a Saint-Eusèbe a 11. század végétől közvetlenül a pápaságtól nyert el olyan kiváltságokat, amelyeket Saint-Gilles régóta élvezett. II. Orbán pápa dél-franciaországi útjai egyikén Apt-ot is útba ejtette Saint-Gilles után, és valószínűleg 1096. augusztus 5-én felszentelte a szerzetesek által újjáépített Saint-Eusèbe egyházat, valamint az apátságot a Szentszék oltalmába vette, és megadományozta a *libertas romana*-val.⁶⁹[69] Somogyvár, amelynek helyzetében, úgy tűnik, a 12. század végén változás állt be, 1210-ben közvetlen pápai oltalom alá került.⁷⁰[70]

1175-ben III. Sándor pápa révén Saint-Gilles újabb két monostort kapcsolhatott magához az arles-i egyházmegyében. Az egyik a tor-i Szentháromság, amelyet nem sokkal korábban alapítottak canargue-i laikusok, a másik Saint-Gervais de Fos apátsága volt, amelynek eredete a 10. századra nyúlik vissza. A Szentháromság apátság esetében az új közösség apátját a saint-gilles-i fogadalmas szerzetesek közül kellett kiválasztani.⁷¹[71] Saint-Gervais esetében – amely összetűzésbe került Cluny-vel és az arles-i érsekkel – a monostort Saint-Gilles-nek kellett megreformálnia. Ennek köszönhetően 1179-ben a Saint Gervais szerzetesei Saint Gilles dékánját választották meg apátjukká.⁷²[72] Az a szokás, hogy az alárendelt intézmények apátjait a saint-gilles-i konvent méltóságviselői közül választották ki, úgy tűnik, általános gyakorlattá vált a hálózaton belül. A 13. században a Saint-Eusèbe de Saïgnon apátjai is a saint-gilles-i kerengő falai közül kerültek ki.⁷³[73] Azzal, hogy Saint-Gilles a saját

⁶⁷[67] Le *Liber Pontificalis*. Texte, introduction et commentaire. Ed. DUCHESNE, L. Paris, 1955-57. t. II. 199 skk.

⁶⁸[68] Hic [sc. rex Ladislaus] in Ungaria fundavit nobilissimam abbatiam de Semigiis, in qua non solent recipi nisi Franci [ALBERICUS monachus Trium Fontium ordinis Cisterciensis, *Chronicon ab orbe condito usque ad a. 1241*. In: *Catalogus fontium historiae Hungaricae*. I-II. Ed. GOMBOS, A. F. Budapestini, 1937. t. I. 27 (a. 1078)]. Az adatot köszönöm Kiss Gergelynek.

⁶⁹[69] A felszentelést említi IV. Anasztáz bullája (BNF, nouv. acq. franç. 22041, p. 494-497).

⁷⁰[70] KISS, 1999.

⁷¹[71] BSG 62 (1175. május 13.), 65 (1176. június 21).

⁷²[72] BSG 63 (1175. május 13.), 66, 69 (1179. június 12.), stb. A Saint-Gervais körüli hosszúság és összetett konfliktusra ld. MAGNANI SOARES-CHRISTEN, 1999. 347-358. p.

⁷³[73] A 13. századi források (BNF, Collection Languedoc, Bénédictins, vol. 41, f° 104-105) elemzése felszínre hozott egy olyan, tartalmában nem ismert vitát, amely Saint-Eusèbe és Saint-Gilles apátjai között alakult ki 1245-ben. 1268-ban, 1271-ben és 1275-ben a saint-eusèbe-i apátot Saint-Gilles méltóságviselői közül választották a két konvent közös gyűlését, az új apátot a saint-gilles-i apát erősítette meg. Ez a gyakorlat, úgy tűnik, 1329-ig érvényben volt, amikor Saint-Eusèbe szerzetesei maguk közül választották meg apátjukat, anélkül, hogy egyeztettek volna a saint-gilles-i

szerezetesi az alárendelt intézmények élére helyezte, azt a fajta kapcsolatrendszert honosította meg, amely egykor a Cluny-vel fennálló viszonyát jellemezte.

A saint-gilles-i hálózat kebelén belül a 12. században a korszakban a régi bencés kongregációkon belül gyakorta előforduló jelenséggel találkozunk: az apáti hatalom megkérdőjelezésével. Ezek a „krízisek” általában véve jelentős változásokat jelentenek a hálózatok szerkezetében (központosítás a generális káptalan intézményének meghonosításával, az ellenőrzési rendszer kiépítését a rendszeres vizitációk révén). Ahogy a gregorián reform nyomán a pápai hatalom az egész Egyház számára mértékadóvá vált,^{74[74]} ugyanúgy a pápaság volt a lelke ezeknek a ciszterci modellből táplálkozó változásoknak. Saint-Gilles-ben ez a jelenség a hiányosságok feltárásával és az apáti birtokkormányzat megkérdőjelezésével mutatkozik meg.

Az 1152 körül keletkezett saint-gilles-i „szokások” töredékeiben, amelyeket a 18. században Léon Ménard tett közzé, a közösség nyomatékosítja azokat a „vitás” pontokat, amelyek első helyen az apátot érintik.^{75[75]} A forrás jelentős számú, az apáti asztaltartáshoz tartozó böjtöt sorol fel – kenyér és bor osztását 13 szegénynek vasárnaponként, a *mandatum* alkalmával ugyancsak kenyér és bor osztását 300 szegénynek és 13 leprásnak Nagycsütörtökön, 100 szegénynek Húsvét nyolcadán, 128 szegénynek Pünkösöd napján, valamennyi, a monostor kapujánál megjelenő szegénynek a Mindenszentek és Pünkösöd közti hétfőnként – amelyet az apát nem teljesít. Egyébként azt is felróják neki, hogy nem tartja meg azt a szabályt, amely szerint az elhunyt szerzetes ruháját a kamarásnak annak a szerzetesnek kellene adnia, aki a legtöbb misét mutatja be, és kegyes cselekedeteket hajt végre, hanem saját szerint szolgálai közt osztja szét a ruhákat.

A saint-gilles-i közösségen belüli viszályok és a káptalan azon törekvése, hogy az apáttal szemben komolyabb szerepet kapjon, egyes pápai bullákban tetten érhető. Az 1170-es években pápaság korlátozta az apát önállóságát a birtokkezelés területén. III. Sándor meghatározta, hogy a konvent „nagyjainak” és „öregének” (*maiores, seniores*) beleegyezése kell valamely birtok elidegenítéséhez. 1179-ben ennek alapján érvénytelenítette a pápa azokat az ügyeket, amelyeket korábban Rajmund apát végrehajtott. Úgy tűnik, hogy a szerzetesek az apát fölé akartak kerekedni, beleértve a fegyelmi kérdéseket is, mivel ebben az ügyben közvetlenül a pápához fordultak, amit azonban III. Lucius megtiltott nekik (1183). 1206-ban újra bevádolták az apátot, több más hibája mellett azért, mert eltékozolta a monostor vagyonát. III. Ince erre meghagyta legátusainak, hogy folytassanak vizsgálatot, és büntessék meg a szerzeteseket, amennyiben a panaszuk nem volt megalapozott.^{76[76]}

---

apáttal és konventtel (BSG 158). Saint-Gilles szekularizációja idején (1538 – BSG 180) Saint-Eusèbe már nem tartozott Saint-Gilles alárendelt intézményei közé.

^{74[74]} CONGAR, Y.: La place de la papauté dans la piété ecclésiastique des réformateurs du XIe siècle. In: *Église et Papauté. Regards historiques* (recueil d'articles). Paris, 1994. 93-114. p.

^{75[75]} MENARD. I. preuves 21., 33-34. p.

^{76[76]} BSG 61, 68, 70, 72, 76.

A források nem teszik lehetővé, hogy részletesen is megismerjük, hogyan alakult Saint-Gilles és a különböző alárendelt intézmények viszonya a továbbiakban. Ennek ellenére úgy tűnik, hogy a hálózat, regionális szinten megerősödött. Az alárendelt intézmények felsorolása IV. Kelemen 1266-os (hiányos) megerősítő oklevele,^{77[77]} és III. Pál oklevele alapján – amely 1538-ban elrendelte a monostor szekularizálását^{78[78]} – a II. Ince által (1132) felsorolt nyolc „tekintélyes” vagy távoli intézmény közül öt még mindig tagja volt a kongregációnak 1266-ban és kettő 1538-ban (Saint-Gilles de Dun-sur-Meuse Champagne-ban és Saint-Gilles-sur-Vie Vendée-ban). Ezzel szemben a déli egyházmegyékben Saint-Gilles megőrizte egyházai többségét: az 1132-ben említett 20 intézményből 1538-ban még mindig 38 tartozott hozzá.

Az az út, amely a Flavia-völgy Szent Péter 8. században a nîmes-i egyház javaiból dotált *cella*-tól a 12. század fordulójának apátságáig vezet, amelynek a Rhône két partján jól beágyazott alárendelt intézményei Spanyolországtól Magyarorszáig terjedtek (Szent Egyed kultusza kisugárzásának mértékében) nem egyszerűen csak a lépték megváltozását jelenti. Ebben lényegében az tükröződik vissza, hogy a monostor milyen szerepet tölt be a középkori társadalom működésében. És Saint-Gilles, minden sajátosságát félretéve, csak egy a sok más bencés apátság közül, amelyek eltérő szinten ugyan, de azonos szerepet töltöttek be: elősegítették az arisztokratikus kapcsolatrendszerek társadalmi beágyazódását, kapcsolódási pontokat jelentettek, a gregorián teokrácia jelzőoszlopaivá váltak.

FÜGGELEK

I. A Saint-Gilles-nek alárendelt intézmények pápai oklevelek alapján

Alárendelt intézmény	egyházmegye	VII I. János (878)	II. Callixtus (1119)	II. Ince (1132)	III. Ince (1208)	III. Pál (1538)
		BS G 3	BSG 37	BN F, lat. 11018 f°54r-57v	BSG 80	BS G 180

^{77[77]} BSG 188 (1266. július 23.), IV. Kelemen megerősítő oklevele. Az alárendelt intézmények listájának egy részét Goiffon kiadása kihagyta.

^{78[78]} BSG 180.

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

<i>villa Agarnella cum ecclesia sancti Jacobi</i> (St.-Jacques, à St.-Gilles, nem azonosítható)	Nîmes	X				
St.-André de Camarignan egyház (St.-Gilles, Nîmes ker., Gard)	Nîmes	X		X	X	X
Ste.-Cécile d'Estagel egyház (St. Gilles, Nîmes ker., Gard) Újjáépítve a 12. század elején, II. Gelasius szentelte fel 1118-ban (<i>Liber Pontificalis</i> , éd. L. Duchesne, II, 317)	Nîmes	X		X	X	X
St. Saturnin à Sieure egyház (St.-Gilles, Nîmes ker., Gard)	Nîmes	X		X	X	X
St.-Etienne à Cailar egyház (Vauvert, Nîmes ker., Gard)	Nîmes	X		X	X	
<i>villa</i> Sieure (St.-Gilles, Nîmes ker., Gard)	Nîmes	X				
Brasque (à St.-Gilles, nem azonosítható)	Nîmes	X				
Bions (Bellegarde, Beaucaire, Nîmes ker., Gard)	Nîmes	X		X	X	
Broussan (Bellegarde, Beaucaire ker., Gard)	Nîmes	X				
Loube (St.-Gilles, Nîmes ker., Gard)	Nîmes	X				
Rive-Gothique (St.-Gilles, Nîmes ker., Gard)	Nîmes	X				
Espeiran (St.-Gilles, Nîmes ker., Gard)	Nîmes	X		X	X	X
				(St. Felix)		

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

Générac (St.-Gilles, Nîmes ker., Gard)	Nîmes	X				
Costebalen (Nîmes, Gard)	Nîmes	X				
Le Gourgonnier (quartier de Caissagues, La Vistrenque, Bouillargues, Gard)	Nîmes	X				
Tovane (ancien nom de la de Beauvoisin, Vauvert, Gard)	Nîmes	X				
Aigues-Vives (Sommières, Nîmes ker., Gard)	Nîmes	X				
Aubord (co du de Vauvert, Nîmes ker., Gard)	Nîmes	X				
<i>Stacionensis</i> (nem azonosítható)	Nîmes ?	X				
Cocon (Générac, St.-Gilles, Nîmes ker., Gard)	Nîmes	X				
Somogyvár apátság (Magyarország) 1091: I. László alapítja és adja át St.-Gilles-nek (Diplomata Hungariae Antiquissima, I, n° 88)	Veszprém		X	X	X	
St. Eusèbe de Saignon apátság(Apt, Vaucluse) 1032-ben kerül St.-Gilles-hez Aldebert de Lacoste adományára révén (GC, t. 6, instr., n° X, c. 176).	Apt		X	X	X	

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

St.-Gilles d'Acy egyház (Fismes, Reims ker., Marne) 1088-ban kerül St.-Gilles-hez a reims-i érsek révén, 1393-ban a reims-i érsek ellátáához csatolják. CORBET, 1980. 11-14. p.	Reims		X	X	X	
St.-Gilles de Dun-sur-Meuse egyház (Montmédy ker., Meuse) 1093-ban adja St.-Gilles-nek Gautier de Dun. CORBET, 1980. 14-18., 40-41. p.)	Reims		X	X	X	X
St.-Gilles de Limans egyház (Forcalquier, Alpes-de-Haute-Provence) St.-Gilles adja át Cluny-nek 1132-ben (BSG 52)	Gap		X			
St.-Gilles-sur-Vie egyház (St.-Gilles-Croix-de-Vie, Sables d'Olonne, ker. Vendée) Feltehetőleg IV. Aimery thouars-i vicomte adja St. Gilles-nek 1091 előtt (BSG 13)	Poitiers		X	X	X	X
St.-Eusèbe de Lombardie ? egyház (Italie)	Miláno ?		X	X	X	
St.-Baudile d'Espagne (Katalónia?) (<i>Acta Sanctorum</i> , május 5. 26)	Barcelona ?		X	X	X	

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.unimiskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

Ste. Eulalie de Barbaste egyház (Aragon, Espagne)	Barbaste		X	X	X	
I. Aragónia Péter adja St. Gilles-nek 1101-ben, 1217-ben átengedik a monzon-i templomosoknak (Lérida egyházm.) VILLANUEVA, 1851. 377-380. p.; DHGE, t. 6, c. 602-603.						
de Rieumes egyház (Muret ker., Haute-Garonne)	Toulouse			X	X	
<i>ecclesia de Boccona</i> (nem azonosítható)	-			X	X	
St.-André de Lucapel egyház (ma Montgaillard, és Saint-Sever ker., Landes)	Aire			X	X	X
<i>ecclesia sancti Egidii de Tolmone</i> (nem azonosítható)	-			X	X	
St.-Gilles de Creissac egyház (St.-Georges-de-Luzerçon, és Millau ker., Aveyron)	Rodez			X	X	X
St.-Hippolyte de Malzieu egyház (Malzieu-Ville, Mende ker., Lozère)	Mende			X	X	X
St.-Loup de Villefort egyház (Mende ker., Lozère)	Uzès			X	X	X
Ste.-Marie de Fraissinet-de-Lozère egyház (Pont-de-Montvert, Florac ker., Lozère)	Mende			X	X	X

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

St.-Jean du Gard egyház (d'Alès ker., Gard)	Nîmes			X	X	X
Ste-Croix de Moulézan egyház (St.-Mamert, Nîmes ker., Gard)	Uzès			X	X	X
St.-Martin de Serviers-et-Labaume egyház (Uzès, Nîmes ker., Gard)	Uzès			X	X	X
St.-Etienne de Corconne egyház (Quissac, Vigan ker., Gard)	Nîmes			X	X	X
St.-Amans egyház (et Sommières, Nîmes ker., Gard)	Nîmes			X	X	X
St. Martin d'Aujargues egyház (Sommières, Nîmes ker., Gard)	Nîmes			X	X	
St.-Martin de Cincens egyház (Calvisson tanya, Sommières, Nîmes ker., Gard)	Nîmes			X	X	
St.-André de Bernis egyház (Vauvert, Nîmes ker., Gard)	Nîmes			X	X	X
II. Orbán pápa bullája említi 1095-ben (BNF lat.11018 f° 26r-v)						
Ste.-Colombe egyház (St.-Gilles, Nîmes ker., Gard)	Nîmes			X	X	X
Ste.-Marie de Saturargues egyház (Lunel, Montpellier ker., Hérault)	Maguelone			X	X	X
St.-Gilles-le-Vieux ou de Missargues egyház	Nîmes			X	X	

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.unimiskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

St.-Pierre de Prévençères egyház (Villefort, Mende ker., Lozère)	Mende			X	X	X
St.-Andéol de Robiac egyház (Bassèges, Alès ker., Gard)	Uzès			X	X	X
St.-Victorin de Villefort egyház (Mende ker., Lozère)	Uzès			X	X	X
St.-André de Capcèze egyház (Villefort, Mende ker., Lozère)	Uzès			X	X	
St.-Pierre des Vans egyház (Largentièze ker., Ardèche)	Uzès			X	X	X
Ste.-Marie de Montalet egyház (St.-Clément, Les Matelles, Montpellier ker., Hérault)	Maguelone			X	X	X
St.-Baudile de Sommières egyház (Nîmes ker., Gard)	Nîmes			X	X	X
Saint-Sers de Roussillon egyház (Gordes, Apt, Vaucluse)	Apt			X	X	X
Isnard és Arbaud adja St.-Gillesnek 1038-ban a Ste.-Euphémie egyházzal együtt (BNF nouv. acq. franç. 22041. 156-157.)						

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

St. Pierre és St. Michel de Roussillon egyház (Gordes, Apt ker., Vaucluse) Arbaud, Guillaume Farald és Péter adja St.-Michel-t St.-Gilles-nek és Odiló apátnak (1088-1097) (BNF nouv. acq. franç. 22041, p. 168, 169)	Apt			X	X	X
St.-Privat egyház (Bonnieux, Apt ker., Vaucluse)	Apt			X	X	X
St.-Etienne de Ménerbes egyház (Bonnieux, Apt, Vaucluse)	Cavaillon			X	X	X
St.-Christophe de Vachères egyház (Reillanne, Forcalquier ker., Alpes de Haute Provence)	Apt			X	X	X
St.-Jean et Ste.-Marie d'Aubenas egyház (Reillanne, Forcalquier ker., Alpes de Haute Provence)	Gap			X	X	X
<i>ecclesia sancte Marie de Redosc</i> (nem azonosítható)	-			X	X	X
Ste.-Colombe de Capingo egyház (Orpierre, Gap ker., HA)	Gap			X	X	
St.-Gilles de Pernes (co et Pernes-les-Fontaines, Carpentras, Vaucluse)	Carpentras			X	X	

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.unimiskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

St.-Maximin de Meyne egyház (Medenas, lieu nem azonosítható Orange vidékén, Vaucluse) St.-Gilles számára visszaadva 1044-ben (BNF Collection Languedoc 41 f°100r)	Orange			X	X	X
St.-Pierre d'Entremont egyház (St.-Laurent du Pont, Grenoble ker., Isère)	Grenoble			X	X	
St.-Pierre de Trinquetaille egyház (Arles, Bouches-du-Rhone) II. Orbán pápa bullája említi 1095-ben (BNF lat.11018 f° 26r-v)	Arles			X	X	X
St.-Jean de Méjeanne egyház (en Camargue, Arles, Bouches-du-Rhone)	Arles			X	X	X
St.-Sébastien de Montpézat egyház (St.-Mamert-du-Gard, Nîmes ker., Gard) II. Orbán pápa bullája említi 1095-ben (BNF lat.11018 f° 26r-v)	Nîmes			X	X	X
St.-Pierre de Laugnac egyház (de Lédénon, Marguerittes, Nîmes ker., Gard) II. Orbán pápa bullája említi 1095-ben (BNF lat.11018 f° 26r-v)	Nîmes			X	X	X

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

St.-Sauveur de Caissargues egyház (La Vistrenque, Nîmes ker., Gard)	Nîmes			X	X	X
St.-Eugène de Courbessac (Nîmes, Gard)	Nîmes			X	X	
St.-Geniès-de-Malgoirès egyház (St.-Chaptes, Uzès ker., Gard)	Uzès			X	X	X
des Assions egyház (Les Vans, Largentière ker., Ardèche)	Viviers				X	
de Malbosc egyház (Les Vans, Largentière ker., Ardèche)	Viviers				X	
<i>ecclesia de Rocca</i> (? La Roque de Volx, Manosque, Forcalquier ker., Alpes-de-Haute-Provence) (azonos a Ste.-Marie és St. Maurice egyházakkal, amelyeket Sisteron püspök adott 1150-ben St.-Gillesnek?, BNF, Collection Languedoc, Bénédictins, vol. 41, 101v)	Sisteron				X	
Chambonas egyház (Les Vans, Largentière ker., Ardèche) Az uzès-i püspök adománya 1121-ben (BNF, Collection Languedoc, Bénédictins, vol. 41, 101r)	Uzès				X	

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

<i>ecclesia de Lardario</i> (? Lardiers, St.-Etienne-les-Orgues, Alpes-de-Haute-Provence, vagy Tallard, Gap ker., Hautes-Alpes, gap egyházm.)	Sisteron				X	
<i>castrum de Villefort</i> (Mende ker., Lozère)	Uzès				X	
<i>castrum de Lennatio</i> (? Limans, Forcalquier, Alpes-de-Haute-Provence)	Sisteron				X	
St.-Croix de Villevieille egyház (Sommières, Nîmes ker., Gard)	Nîmes					X
St.-Étienne de Laval egyház (Collias, Remoulins, Nîmes ker., Gard)	Uzès					X
St.-Pastour et St.-Victor de la Vistrenque egyház (Nîmes ker., Gard) (a St.-Victor de Vauvert és a St. Pastour de Vergèze egyesítésével)	Nîmes					X
St.-Privat egyház (St.-Gilles-ben, elpusztult)	Nîmes					X

II. Térképek

A Saint-Gilles du Gard-nak alárendelt intézmények 1132-ben

(II. Ince bullája alapján - BNF, ms. lat. 11018 f°54r-57v)

A helynevek többségének azonosításához Goiffon apát munkáját vettük alapul.⁷⁹[79] Ennek ellenére az ellenőrzés során egyes helynevek azonosítása problémás maradt (ezek után kérdőjel áll). Hálás köszönet illeti Gianpietro Casiraghi-t, Benoît Cursente-t, Marcel Girault-t, Pierre-Gilles Girault-t, François Menant-t, D. Giovanni Spinelli-t és Michel Zimmermann-t, akik segítettek az azonosításokban, valamint Gilles Fèvre-t a térkép megalkotásáért.

1. Somogyvár, apátság, Magyarország
2. St. Eusèbe de Saignon apátság (Apt, Vaucluse)
3. St.-Gilles d'Acy egyház (Fismes, Reims ker., Marne)
4. St.-Gilles de Dun-sur-Meuse egyház (Montmédy ker., Meuse)
5. St.-Gilles-sur-Vie egyház (St.-Gilles-Croix-de-Vie, Sables d'Olonne ker., Vendée)
6. St.-Eusèbe de Lombardie ? egyház (Italie)
7. St.-Baudile d'Espagne egyház (Katalónia?)
8. Ste. Eulalie de Barbaste egyház (Aragónia, Spanyolország)
9. Rieumes egyház (Muret ker., Haute-Garonne)
10. St.-André de Lucapel egyház (ma: Montgaillard, Saint-Sever ker., Landes)
11. St.-Gilles de Creissac egyház (Saint-Georges-de-Luzençon, Millau ker., Aveyron)
12. St.-Hippolyte de Malzieu egyház (Malzieu-Ville, Mende ker., Lozère)
13. St.-Loup de Villefort egyház (Mende ker., Lozère)
14. Ste.-Marie de Fraissinet-de-Lozère egyház (Pont-de-Montvert, Florac ker., Lozère)
15. St.-Jean du Gard egyház (Alès ker., Gard)
16. Ste.-Croix de Moulézan egyház (St.-Mamert, Nîmes ker., Gard)
17. St.-Martin de Serviers-et-Labaume egyház (Uzès, Nîmes ker., Gard)
18. St.-Etienne de Corconne egyház (Quissac, Vigan ker., Gard)
19. St.-Amans egyház (Sommières, Nîmes ker., Gard)
20. St. Martin d'Aujargues egyház (Sommières, Nîmes ker., Gard)
21. St.-Martin de Cincens egyház (Calvisson tanya, Sommières, Nîmes ker., Gard)
22. St.-André de Bernis egyház (Vauvert, Nîmes ker., Gard)
23. St. Saturnin à Sieure egyház (St.-Gilles, Nîmes ker., Gard)
24. Bions (Bellegarde, Beaucaire, Nîmes ker., Gard)
25. Ste.-Cécile d'Estagel egyház (St. Gilles, Nîmes ker., Gard)
26. St.-Felix d'Espeiran egyház (St.-Gilles, Nîmes ker., Gard)
27. Ste.-Colombe egyház (St.-Gilles, Nîmes ker., Gard)
28. St.-André de Camarignan egyház (St.-Gilles, Nîmes ker., Gard)
29. Ste.-Marie de Saturargues egyház (Lunel, Montpellier ker., Hérault)
30. St.-Gilles-le-Vieux ou de Missargues egyház
31. St.-Etienne à Cailar egyház (Vauvert, Nîmes ker., Gard)
32. St.-Pierre de Prévenchères egyház (Villefort, Mende ker., Lozère)

⁷⁹[79] BSG. (ld. 3. sz. jegyz.) 56., 105-110. p.

33. St.-Andéol de Robiac egyház (Bassèges, Alès ker., Gard)
34. St.-Victorin de Villefort egyház (Mende ker., Lozère)
35. St.-André de Capcèze egyház (Villefort, Mende ker., Lozère)
36. St.-Pierre des Vans egyház (Largentièze ker., Ardèche)
37. Ste.-Marie de Montalet egyház (St.-Clément, Les Matelles, Montpellier ker., Hérault)
38. St.-Baudile de Sommières egyház (Nîmes ker., Gard)
39. Saint-Sers de Roussillon egyház (Gordes, Apt ker., Vaucluse)
40. St. Pierre et St. Michel de Roussillon egyház (Gordes, Apt ker., Vaucluse)
41. St.-Privat egyház (Bonnieux, Apt ker., Vaucluse)
42. St.-Etienne de Ménerbes egyház (Bonnieux, Apt ker., Vaucluse)
43. St.-Christophe de Vachères egyház (Reillanne, Forcalquier ker., Alpes de Haute Provence)
44. St.-Jean et Ste.-Marie d'Aubenas egyház (Reillanne, Forcalquier ker., Alpes de Haute Provence)
45. Ste.-Colombe *de Capingo* egyház (Orpierre, Gap ker., HA)
46. St.-Gilles de Pernes egyház (Pernes-les-Fontaines, Carpentras ker., Vaucluse)
47. St.-Maximin de Meyne egyház (*Medenas*, azonosíthatatlan Orange vidékén, Vaucluse)
48. St.-Pierre d'Entremont egyház (St.-Laurent du Pont, Grenoble ker., Isère)
49. St.-Pierre de Trinquetaille egyház (Arles, Bouches-du-Rhone)
50. St.-Jean de Méjeanne egyház (Camargue-ban, Arles, Bouches-du-Rhone)
51. St.-Sébastien de Montpézat egyház (St.-Mamert-du-Gard, Nîmes ker., Gard)
52. St.-Pierre de Lagnac egyház (Lédenon, Marguerittes, Nîmes ker., Gard)
53. St. Sauveur de Caissargues egyház (La Vistrenque, Nîmes ker., Gard)
54. St.-Eugène de Courbessac egyház (Nîmes, Gard)
55. St.-Geniès-de-Malgoirès egyház (St.-Chaptes, Uzès ker., Gard)

azonosíthatatlan helyek: *ecclesia de Boccona*, *ecclesia sancti Egidii de Tolmone*, *ecclesia sancte Marie de Redosc*

[Saint-Gilles du Gard alárendelt intézményeinek hálózata 1132-ben](#)

[Saint-Gilles du Gard alárendelt intézményeinek hálózata Dél-Franciaországban 1132-ben](#)

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

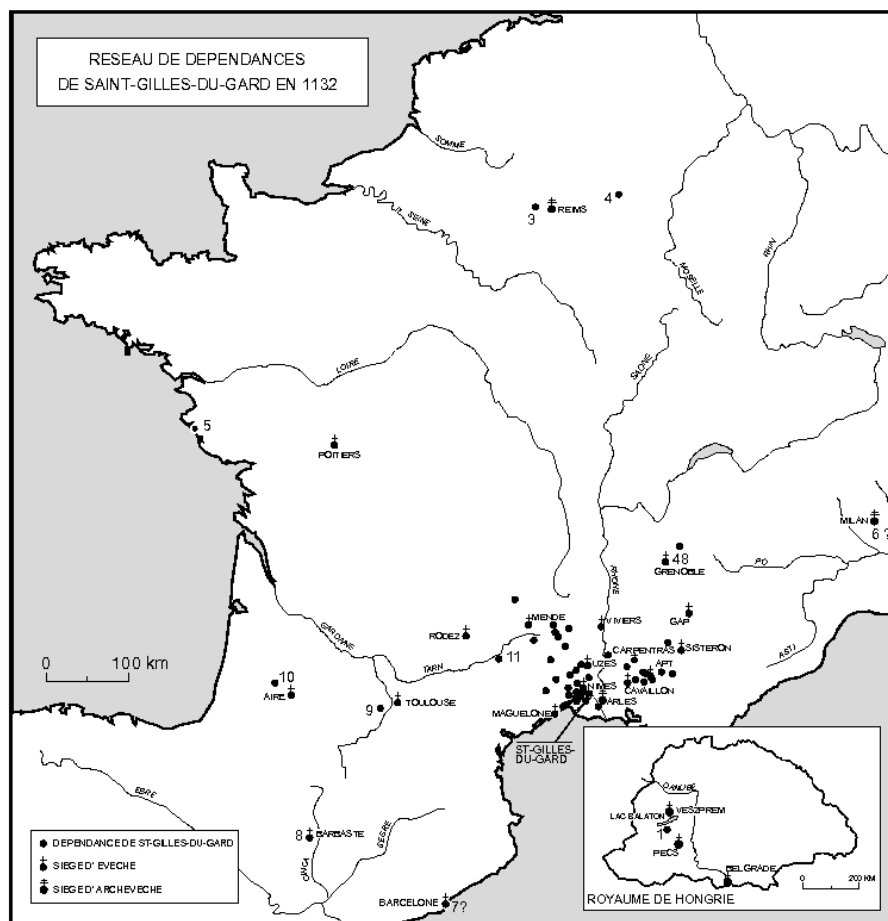
● St.Gilles-nek alárendelt hely
† Püspökség
✚ Érsekség

Jegyzetek

[a cikk
elejér
e.](#)

[a vissza a
tartalomjegyzék
hez.](#)

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

©AUXERRE - CENTRE D'ETUDES MEDIEVALES, 2001 D'APRES "ATLAS DE LA FRANCE DE L'AN MIL" (EDITIONS PICARD / 1994)

Eliana Magnani, (traduction en hongrois de Gergely Kiss) « Szerzetesi és hatalmi hálózatok. Saint-Gilles du Gard: Languedoc-tól Magyarorszáig (9. század - 13. század eleje) », *Egyháztörténeti Szemle (Revue d'Histoire Ecclésiastique)*, 8. évfolyam 1. szám A. D. MMVII, 2007, p. 41-71, [en ligne] <http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/magnani.htm>

